

Kiendje, keinder, jong en nest

‘Hedde ’t al geheurd, onze buuf heet ’n kiendje gekrege’, zei een straatbewoonster laatst enthousiast. Deze verkapte uitnodiging kon ik niet afslaan en ik ging meteen met haar mee *kiendje kijke*. Dat *kiendje kijke* deed ik als kind ook al vaak met mijn broers of zussen. Bij zo’n kraambezoek kregen we dan vaak een *marsepeine kraomkiendje* mee naar huis, *as snuupke om onderweges op te sèbbele*. Laat ik daar maar eens bij stil staan, bij al dat *keinderspul* in het fraaie Bossche dialect. Het *Bosch Woordenboek II*¹ geeft een heel andere verklaring voor de uitdrukking *kiendje kijke*: ‘Soms werd, als er een kindje gestorven was, het lijkje mooi aangekleed in een doodsjurkje en versierd met kunstbloemetjes (papieren roosjes, e.d.), in het kistje in de kamer gezet. De buurt mocht dan komen kijken.’ Die betekenis kende ik wel, maar de door mij beschreven versie van een pasgeboren kind bekijken was er zeker ook en werd, gelukkig maar, veel frequenter gebruikt.

In mijn grote Bossche familie zijn er in de loop der jaren heel wat Bossche dialectkwalificaties rondom het begrip ‘gezinsuitbreiding’ voorbij gekomen, zoals een *kiendje krije*: dan ging het meestal over een moeder die haar eerste kind kreeg. De eerste boreling werd nog vertederend, liefdevol en met heel veel respect *kiendje* genoemd. Dat *kiendje* werd lieflijk en zacht uitgesproken, men besepte terdege dat het over iets heel kwetsbaars ging, en over de geboorte van de baby werd dan ook met ‘innige vreugde’ in het geboortekaartje geschreven. De tweede baby kon echter al nooit meer een *kiendje* zijn. Dat werd, veel robuuster, al vanaf de eerste

schreeuw een *keind* en vanaf dat moment had moeders geen *kiendjes*, maar twee *keinder*. Zo kreeg ze ook bij de geboorte van de derde en vierde telg nog altijd *keinder*, en de ouders beleefden er blijkbaar allengs minder vreugde aan toen die zich almaar uitbreidende kinderschaar het levenslicht zag: zo ging het in de geboortekaartje tanend van ‘Wij zijn blij met...’, uiteindelijk naar het korte, eenvoudige: ‘Geboren:’ Kwamen er nóg meer kinderen, dan spraken opeens niet meer over *kiendjes* of *keinder*, maar werden het plotseling *jong*. Dat gold voor, laten we zeggen vijf, zes en zeven *jong*. Bestond een gezin uit meer dan zeven kinderen, dan spraken we vanaf dat moment genadeloos en bijna verwijtend over een *nest* of

ook wel over een *nest jong*: *Krègt ze mar grôôt, zon nest jong*.

Zo’n groot gezin bracht natuurlijk allerlei groeifases met zich mee. Het is bekend dat Bosschenaren daarbij grofweg drie soorten kinderen onderscheiden. Een *plat keind* is een kind dat nog in de wieg ligt. *Platte keinder* (in: *Bosch Woordenboek I*)² zijn volgens veel Bosschenaren ‘t *hèndigst*. Vervolgens is een *komvortkeind* een dreumes die pas heeft leren lopen, tegen zo’n kind zou je bijna voortdurend *kom vort* moeten zeggen. En een *houwkeind* is een kind dat eigenlijk al lang en breed verke-

‘Komvortkeind’: kinderen Moussault spelen aan de mini-afwas, 1937. (Foto: Stadsarchief, collectie Het Zuiden)

ring zou moeten hebben, maar dat heeft het jammer genoeg nog altijd niet. Het dreigt dus thuis te blijven wonen, de ouders lijken het dus te moeten *houwen*. Het Bosch woordenboek geeft aan dat een dergelijk kind ook wel met - daar heb je dat kwetsbare weer, maar hier met veel meer ironie gebruikt - *houwkiendje* werd aangeduid.

Valt een baby bij een Bosschenaar in de smaak, dan wordt het liefkozend een *prulleke* of 'n *lèkker jong* genoemd. En die baby *leet dan lèkker te tuttere aon z'nne tutfles*.

Minder vleiend zijn natuurlijk de benamingen *snotjong*, *snotpin*, *klôtejong* of zelfs *spouwpoeier*, voor een vervelend kind. En wat dacht uwes van een *kulkeind* (in: *Wiej wè bewaort...*)?³ Dat is een nakomertje,

De 'keinder' Goderie van de Citadellaan 105 in 1944. (Foto: Stadsarchief, collectie Het Zuiden)

een kind waardoor je flink 'gekuld' wordt, de dupe bent. In Bossche kringen werd overigens met een *kulkeind* ook wel een buitenechtelijk kind aangeduid. Bij ons thuis hadden we vroeger ook nog zoiets als *aonwaoikeinder*: bevriende weeskinderen die vanuit hun pleeggezin met een van mijn broers of zussen mee naar huis werden genomen en vervolgens gedurende langere tijd bleven eten en slapen om uiteindelijk bijna als echt kind in de Bossche schoot van het gezin te worden opgenomen.

Typisch Bossche spreekwoorden rondom kinderen zijn er natuurlijk volop. *Bedürve kiendjes, die van drinke dorst krijge* (in: *De Brabantse spreekwoorden*)⁴ gaat over verwenne kinderen die nooit tevreden zijn. En als de voor een bepaalde persoon bestemde lekkere hapjes verdwijnen in de maag van iemand anders dan zeg je: *Is 't nie goed veur 't kinneke, dan is 't goed veur*

het minneke: is het niet goed voor het kindje, dan is het goed voor de vrouw die het kind van een ander zoogt (de min). De Bossche carnavalstroubadours Wim Kersten en Joep Peters zongen in de zeventiger jaren van de vorige eeuw nog over een in Den Bosch veel gebruikte vergelijking: *'t Leve is zo kort als 'n kinderhempje, kort en verslete*, waarbij zij wijselijk het oorspronkelijke woord *beschete* hadden vervangen door het commercieel wat beter te slikken *verslete*. Als je in 's-Hertogenbosch vindt dat iets kinderachtig gedoe is, dan zeg je: *Och, wè 'n keinderspul*. En een lelijk kind in de wieg? Maak je geen zorgen: *Lillek in de wieg is schôôn op straot* (in: *Over bij wijze van sprèke gesproken*).⁵ Uit een lelijke baby zou zomaar best nog wel eens een mooi meisje, 'n *schôôn ponny*, kunnen groeien. Ik ken in ieder geval ook de variant *lillijk in de luiër is schôôn in de sluiër*.

Het Bosch Woordenboek 1 benoemt drie Bossche spreekwoorden over kinderen.⁶ Allereerst is er: *Mee 'n verlore keind is 't goed speule*: als iets geen waarde heeft, dan kun je er gerust alle risico mee nemen. Het *Ge kunt wel aon 'm zien dèt ie enigst keind is*, behoeft verder weinig toelichting. Mijn absolute favoriet is toch wel *'t is wè, 'n keind te kusse mee 'n stene bakkes en 'unnen houtere snotpin*, gezegd van een kind dat ongevoelig, dwars en koppig is.

Keinder is een woord dat in 's-Hertogenbosch helemaal ingeburgerd is, zeker na de successen van het illustere Oeteldonkse artiestentrio 'De Kleinkeinder' in het afgelopen decennium. De laatste lettergreep *-en*, gebruikt in het Nederlandse *kinderen* is hier, net als bij het dialectwoord *kalver*, gemakshalve maar weggelaten. *Veul keinder: ge zouwt 'r bekant een kiendje van krijgen*.

Of misschien wel de *kraomkolder*, dat in Bossche kringen staat voor een postnatale depressie.

Een typisch Bosch begrip, dat niet in de literatuur terugkomt, is *nakende keinder*. Ons vader zei vroeger vaak aan tafel bij wijze van grap, met grote dreigende ogen en bijna duivels genoeg: *Die nakende rotjong van mijn, ete nakende keinder!* Die *nakende keinder* waren de witte bonen op ons bord. Veel Bossche kinderen kenden hierop de variant *Luste gij ok bloeiende nakende keinder*: bloedende blote kinderen, en dat waren dan de witte bonen in tomatensaus. Een favoriet gerecht van kinderen.

Vader werd overigens op gepaste wijze door onze oude huisnaaister fijntjes toegesproken toen zich de geboorte van alweer het *zeuwende jong* aankondigde: *Nou meneer, uwes heet oew knieës ok nie mee bidde nie verslete nie!* De driedubbele ontkenning in deze uitdrukking wees vader er nog maar eens extra op dat hij iets héél anders had gedaan dan bidden, want daar had hij zijn knieën in ieder geval niet mee versleten. Ons vader moest zich dus vooral niet roomser voordoen dan hij was: voor wie de oorzaak van *zoveul jong* was, moest hij toch zeker en eerst maar eens bij zichzelf te rade gaan, zo luidde haar 'discrete' boodschap dus heel helder. ■

Een 'nest jong': de kinderen Schneider, ca. 1926. (Foto: Stadsarchief)

Noten

- 1 L. Reelick, C. Swanenberg, E. Verzandvoort en M. Wouters, *Bosch woordenboek 11* ('s-Hertogenbosch 2002) 52-53.
- 2 L. Reelick, C. Swanenberg, E. Verzandvoort en M. Wouters, *Bosch woordenboek 1* ('s-Hertogenbosch 1993) 113-114.
- 3 C. Swanenberg, *Wiej wè bewaort...* (Berlicum-Middelrode 1986) 174.
- 4 H. Mandos en M. Mandos-Van de Pol, *De Brabantse Spreekwoorden* (Liempde/Zaltbommel 2003) 245.
- 5 Th. Sijbers, *Over bij wijze van sprêke gesproken* (Helmond 1980) 48.
- 6 *Bosch woordenboek I a.w.*, p. 75.